

SZEMLE

A NYOLCVANÉVES GYALUI FARKAS

A nyolcvanéves GYALUI FARKAS Kolozsvár szellemi életének több, mint egy félszázados multját idézi föl emlékezetünkben. Széles látóköri, művelt egyénisége és fáradhatatlan tevékenysége immár hat évtizede eleven művelődési tényezője e város életének. Ő maga egy darab Kolozsvár: az a Kolozsvár, amely multjának napsugaras emlékeivel, átalakulásának és küzdelmeinek minden mozzanatával szívünkhöz forrott. Csekély megszakítással itt élte le egész életét. A református kollégium tizenöt éves diákja már francia novellákat fordíthatott az akkori Magyar Polgár számára s egyetemi hallgató korában munkatársa PETELEI ISTVÁN lapjának, a Kolozsvári Közlönynek. E nagy tehetség és jellemes férfi kitűnő iskolájában lépett felbonthatatlan frigyre az irodalommal. Együtt dolgozott MALONYAI DEZSÓVAL és BEDE JÓBBAL, majd 1889-ben a BRÓDY SÁNDOR szerkesztésében megjelenő Magyarország című reggeli laphoz csatlakozott, amely rövidesen a KORBULY JÓZSEF Erdélyi Hiradójába olvadt bele. Itt KOVÁCS DEZSÓ, FEKETE NAGY BÉLA és a JÚNIUS néven író ZILAHY KISS BÉLA társaságába került. Újságírói kiválósága magára vonta a figyelmet, s csakhamar a Pesti Hírlap és a Budapesti Hírlap munkatársa lett. Bár pályája rövidesen más irányt vett, véglegesen a legutóbbi évekig nem szakított az újságírással. Saját adatai szerint 32 napilapnak, továbbá 28 hetilapnak és folyóiratnak volt a munkatársa; ezekben száz számrá jelentek meg szellemes cikkei és mindig érdeklődést keltő tanulmányai. Két ízben rövid ideig maga is egy-egy lap élén állt: 1893/94-ben szerkesztette az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóiratát, az Erdélyt, s 1910-ben, tíz hónapon át vezette az Erdélyi Hírlapot. A hírlapírás révén ismerkedett meg Gyulai Pállal, Ágai Adolffal, Kiss Józseffel, Jókai Mórral, Mikszáth Kálmánnal, Gárdonyi Gézával s az akkori irodalmi vezetők legtöbbjével. Kéziratban levő több kötetes emlékirata egy sereg jellemző adatot őrizget a nevezettekről és a századforduló irodalmi életéről az utókor számára.

Szoros kapcsolata az irodalmi körökkel és vezető emberekkel hathatósan élesztette a szépirodalom iránti lelkesedését és fogékonyságát. Miután egy sereg francia, német és angol novella fordításán gyakorolta tollát, a 90-es évek végén önálló kötetekkel lépett fel (Nálunk a vidéken, 1895. Szabadító, 1896. Látomány az éjszakában, 1904), s ugyanakkor a színpadon is fegyelemreméltó kísérleteket tett. Darabjait Kolozsvárt, Budapesten, a vidéki városokban sikerrel játszották s egyik-másik német és román fordításban is megjelent. Szépen indult szépirodalmi pályáját új irányba terelte kinevezése az egyetemi könyvtárba. Őt kötetes nyomtatott szakkatalógusával első ízben végezte el a kolozsvári Egyetemi Könyvtár alapvető rendezését. 1897-ben nagyobb külföldi tanulmányutat tett. Meglátogatta Németország, Franciaország, Svájc, Anglia, Belgium, Hollandia és Ausztria közkönyvtárait az építendő új egyetemi könyvtár technikai berendezésére vonatkozó megfigyelések összegyűjtése végett, 1905-ben pedig Torinóban járt a könyvtárak tűzbiztonsági intézkedéseinek tanulmányozására. E tanulmányútjaival alapozta meg Gyalui Farkas könyvtártudományi munkásságát; eredménye néhány alapvető úttörő munkája s annak az épülettípusnak a kijelölése, amely a maga nemében pártlan kolozsvári Egyetemi Könyvtárban valósult meg. Szaktudományának tekintélyét növelte azzal is, hogy 1901-ben a könyvtári tudományokból Magyar-

országban elsőnek szerezte meg az egyetemi magántanári képesítést, s 18 esztendőn át tartott kollégiumaiból több, mint ezer hallgató gyarapodott hasznos ismeretekkel. A szorosán vett könyvtártudományon kívül néhány értékes új adattal irodalomtörténeti tudásunkat is felfrissítette. Apáczai Csere Jánosról írt doktori értekezése (1892) az elsők között irányította a figyelmet a magyar szellem e kimagasló képviselőjére. 1890-ben, a százados évfordulón, megírta az első erdélyi hírlap történetét s kiadta az 1589-ből való »Kopaszság dícsérete« című tréfás könyvecskét. Legnagyobb szeretettel a XVII. században élt Tótfalusi Kiss Miklós érdekes alakjával foglalkozott. Újból közzétette »Siralmas panasz«-át és a maga idejében elkobzott »Mentség«-ét, majd mozgalmat indított a tudós magyar könyvnyomtató süllyedésben levő kolozsvári sírkövének helyreállítása érdekében. Neki van legkegyetesebb része abban, hogy Tótfalusi Kiss Miklós „búsult lelke századok után örül diadalán“. A nyugalomba vonulása óta (1926) eltelt két évtized tovább fokozta tudományos buzgalmát. Irodalmi munkásságáról az 1934-ben és 1943-ban megjelent bibliográfiái ezres adattömegeivel bámulatra készítetnek a nyolevanéves Gyalui Farkas iránt.

A Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályt immár több, mint ötvenöt esztendeje bensőséges viszony fűzi GYALUI FARKASHOZ. Szakosztályunk 1891. február 21-i ülésén, amelyen még Brassai Sámuel értekezett »Nyelv és társadalom« címen, Szinnyei József titkár ajánlatára választotta tagjai közé. Még ugyanabban az évben, 1891. november 28-án és december 30-án tartotta első felolvasásait Tótfalusi Kiss Miklósról és Apáczai Csere Jánosról. A Szakosztály már 1894. február 21-én választmányi tagjának hívta meg, s azóta megszakítás nélkül viseli ezt a bizalmi tisztet. Egyesületünk és Szakosztályunk számos tanulmányát adta ki, ezek között legjelentősebb Újfalvi Sándor általa sajtó alá rendezett, irodalom- és művelődéstörténeti adatokban gazdag emlékiratának közzététele.

Életének e nevezetes alkalmával is felolvasó asztalunknál üdvözölhettük a nyolevanéves GYALUI FARKAST és a Szakosztály szívből köszöntötte és köszönte a hatvanöt év óta fáradhatatlan irodalmi tevékenységét.*

GYÖRGY LAJOS

SZÁZADOS IRODALMI ÉVFORDULÓK

Minden ünneplés emlékezés valamiről valamilyen formában. A tudományos élet azonban nem ismeri az ünnep köznapi fogalmát. Számára az alkotáshétköznapi az igazi ünnepek. Az irodalomtörténet, melynek léte és hivatása a soha meg nem szűnő emlékezés, az ünneplésnek ezt a formáját tiszteli és műveli. Ez is ünneplés, de nem a szónak közhasznú értelmében. Amott a munka ünneprontás, emitt az ünnep megszentelése. Amaz szívesen elkápráztat külsőségeivel, megveszteget üres szóvirágaival, emez nem parancsol maga köré ünneplőket, hanem szerényen és alázatosan maga járul külön-külön minden ünneptartóához. Láthatatlan ünneplés ez, a lélek, a szellem ünnepe, amolyan néma emlékezés. Résztvevői a szellem tisztelői, akik a világ különböző pontjain lélekben való ünneplésük révén találkoznak.

* 1947. április 23-án a Szakosztály szakülésén Gyalui Farkas »Petőfi koltói arcképe« címen értekezett. Ugyanekkor a Szakosztály elnöke, György Lajos megnyitójában méltatta Gyalui érdemeit.

A SZERK.